

фінансування. На прикладі модернізації деревообробного концерну «Білліскапірпром» виявлено проблемні питання, як слід врахувати при складанні та реалізації подальших інвестиційних проектів.

Ключові слова: модернізація, конкурентоспроможність, ефективність, інвестиції, продуктивність праці, інновації.

Abstract. K.O.Vorobey. **Modernization of industrial enterprises: paths, problems and prospects.** In the present report modernization as process providing increase of competitiveness of the enterprises and economy as a whole is considered. The special attention is paid on specifics of modernization in Republic of Belarus where this process is a condition of an exit to stable positive foreign trade balance, and also on a Central European standard of living with an average salary in 1000 US dollars. Two trends in definition "modernization" were allocated: the first, modernization as replacement of the outdated equipment; the second, as complex process not only technical, but also economic, with introduction of modern enterprise management systems, optimization of number of the personnel, modernization. The statistics on definition of sources of its financing is considered. On the example of modernization of woodworking concern "Bellesbumprom" problem questions which should be analysed and considered by drawing up and implementation of further investment projects were revealed

Keywords: modernization, competitiveness, efficiency, investments, laborproductivity, innovations.

УДК 338.012:631.1

Сологуб М.П.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

У статті розглянуто конкурентоспроможність аграрного сектору економіки України, в умовах розгортання економічної інтеграції та проаналізовано шляхи підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в умовах, приєднання до СОТ. Також проаналізовано особливі актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому ринку. В статті були розглянуті та визначені шляхи підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в сучасних умовах. Основою здійснення державної політики розвитку агропромислового комплексу повинен стати регіональний рівень, що зумовлено необхідністю ефективного використання аграрного ресурсного потенціалу, а також зростанням ролі органів місцевого самоврядування. Посилення впливу регіональної системи регулювання на соціально-економічні процеси викликано також потребою раціональнішого використання трудових ресурсів і регіональним характером виробничої та соціальної інфраструктури. Адже саме в регіонах практично вирішуються національні, демографічні та соціальні проблеми населення.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, інтеграція, експорт, імпорт.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток агропромислового комплексу України характеризується поглибленням інтеграційних процесів, лібералізацією умов торгівлі сільськогосподарськими товарами, орієнтацією на зовнішні ринки, а також підвищеною увагою до якості продукції. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, оскільки без цього неможливо розраховувати на гідне місце на світовому ринку сільськогосподарської продукції, а отже і на успішний розвиток галузі.

Аналіз останніх досліджень. Формування ефективного ринку сільськогосподарської продукції обумовлюється економічними, політичними, демографічними та іншими чинниками, а в умовах відкритої економіки важливого значення набуває здатність країни й товаровиробників протистояти конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Дослідження конкурентоспроможності здійснювали М.Портер, Дж. Сакс, М. Фрідмен,

Дж.М.Кейнс, А.Маршалл, Амоша О.І., Бутко М.Н., Відоменко І.О., Гончар Т.І., Коротка С.Г., Малащук Д.В., Москвіна А.О., Черевань В.П., Жаліло Я.О. та інші. Питання конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств загострилися після вступу України в СОТ та в умовах зростання цін на сільськогосподарську продукцію, але продовольча криза та утвердження Україною своїх позицій на міжнародних ринках потребують більш глибокого дослідження зазначених проблем.

Метою нашого дослідження є визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетним завданням більшості країн світу є формування конкурентоспроможної національної економіки як основи забезпечення сталого розвитку держави та підвищення добробуту населення. Конкурентоспроможність країни - це здатність країни досягти й підтримувати високі темпи економічного зростання, що виражаються в постійному прирості рівня ВВП на душу населення. Рівень розвиненості будь-якої країни є показником її конкурентоспроможності у співставленні з іншими, оскільки конкурентоспроможні країни мають більше шансів для економічного розвитку, тобто конкурентоспроможність та економічний розвиток є взаємопов'язаними поняттями. Потребу належної уваги ця проблема і в Україні, адже сьогодні забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняного виробництва перешкоджають такі чинники, як: низький рівень розвитку фінансово-кредитної системи, нерозвиненість інфраструктури АПК, недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними, недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок тощо. Без забезпечення конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг аграрних підприємств і продовольчих товарів на регіональних і міжнародних ринках неможливо досягти сталого розвитку аграрного сектору. Конкуренція розкриває потенціал суб'єктів аграрного ринку і виконує важливу функцію постійного рушія розвитку сільськогосподарського виробництва.

Для створення сучасного конкурентоздатного сільськогосподарського виробництва в Україні доцільно створити хоч би в декількох регіонах країни аграрні технополіси, які дозволили б реалізувати науково-технічний потенціал, об'єднали б підприємства агропромислового комплексу різних форм власності і науково-дослідні інститути з метою ефективної співпраці.

Україні потрібні економіко-правові, фінансові та адміністративні заходи, які б реально забезпечили ефективні структурні перетворення агропромислового виробництва з урахуванням як національного, так і міжнародного аспектів.

Стабілізація виробничо-фінансового стану агропромислового комплексу України на ринках СНД, ЄС і інших країн безпосередньо залежить від швидкості і спрямованості структурної перебудови експортно-імпортного потенціалу вітчизняних підприємств із стратегічною визначеністю на вивезення конкурентоздатної продукції на ці ринки. Розвиток експортного потенціалу галузі можливий тільки на основі сучасних структурно-трансформаційних перетворень в сільському господарстві, стабілізації і нарощування виробництва конкурентоздатної продукції. Здійснення зовнішньоекономічної політики не виключає застосування протекціоністських заходів відносно імпорту товарів та обмеження конкуренції з боку зарубіжних фірм на внутрішньому ринку. Щоправда, в умовах членства СОТ ці заходи не завжди можливі.

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, оскільки тут виробляється 18% ВВП, створюється 16% валової доданої вартості, у ньому зайнято майже 25% загальної чисельності працюючих в державі. Найбільшу частку вітчизняної аграрної продукції виробляють дрібні селянські домогосподарства. А це означає, що цілеспрямована робота щодо впровадження науково обґрунтованих технологій утримання худоби, збалансованої годівлі, ветеринарного обслуговування, селекції не ведеться. У зв'язку з цим їх продукція не завжди відповідає вимогам якості та безпеки в рамках СОТ та ЄС і є неконкурентоспроможною. Тому

вступ України до СОТ призвів до втрати вагомого джерела сукупного доходу сільських родин. За підрахунками експертів, коли Україна приєднається до зони вільної торгівлі з ЄС, то ця проблема торкнеться близько 3 млн. осіб [1].

Зусилля держави повинні концентруватись на сприянні розвитку й збільшенні обсягів виробництва сільгосппродукції, перетворенні АПК у високоефективний, конкурентоспроможний сектор економіки. Незалежно від мотивів, якими керується компанія при розширенні своєї діяльності за межі внутрішніх ринків, вона повинна адаптувати свою конкурентну стратегію до ситуації в конкретній країні, враховуючи культурні, демографічні й ринкові умови [2].

В сучасних умовах конкурентні переваги продукції аграрного сектору України підвищуються за рахунок низької собівартості, але зменшуються через низький рівень державної підтримки подальше зниження собівартості сільськогосподарської продукції та поглиблення переробки останньої можливо було б досягти за участю іноземного капіталу. Це дало б значний економічний ефект, особливо в разі створення порівняно невеликих підприємств, які не потребують великих вкладень і забезпечують швидку окупність початкових витрат при невисокому ризику для іноземних інвесторів.

За участю іноземного капіталу можна було б вирішити проблеми якості сільськогосподарської продукції, які не тільки у необхідності формування національних підходів до нових стандартів якості, але й у розумінні якості сільськогосподарської продукції в контексті генетично модифікованих культур.

На якість сільгосппродукції як вже зазначено, впливає та обставина, що в аграрному секторі України переважають невеликі підприємства. Значна частина виробничих процесів у сільському господарстві зосереджена у фермах із сімейною організацією праці. Тому конкуренція в сільському господарстві в сучасних умовах являє собою боротьбу за виживання на місцевих ринках. Основну загрозу сільськогосподарським виробникам несуть виробники інших регіонів, які працюють у кращих умовах і мають нижчу собівартість продукції. З такою конкуренцією дуже важко боротися, а часом і неможливо. Сільськогосподарські виробники не можуть вибирати в більшості випадків розташування свого господарства, на відміну від промислового виробництва, що призводить до того, що одна частина з них завжди буде мати монополістичні переваги. Ця ж обставина визначає й зональну спеціалізацію сільськогосподарського виробництва, коли та або інша продукція виробляється в певному місці, і чим більше розвинена інфраструктура виробництва, тим більш можливий високий рівень спеціалізації, що підсилює конкурентні переваги виробників, які мають кращі умови господарювання. З іншого боку, в аграрному виробництві більше, ніж в інших, може бути розвинена локальна монополія, коли місцеві виробники отримують перевагу над виробниками якіснішої або дешевшої продукції з інших регіонів за рахунок економії на транспортних видатках. Значна частина сільськогосподарських продуктів характеризується тим, що витрати на їх транспортування й зберігання досить великі. Це стосується як продуктів рослинництва, так і тваринництва [4].

На відміну від інших галузей, поняття «конкурент» для сільськогосподарського підприємства більш абстрактне. Сільськогосподарський виробник не має певного кола «супротивників», на яких він орієнтується. Основним мотивом служить бажання збільшити або зберегти дохід, а бажання перемогти конкурента або страх відстати від нього проявляється менше. Аграрний бізнес до певної міри монополізує збут сільськогосподарської продукції, але у зв'язку із загальними інтеграційними процесами, що відбуваються на ринку, найгостріша конкуренція відбувається між вертикально інтегрованими й кооперованими структурами, які поєднують усі етапи проходження товару. Тому особливістю конкуренції в сучасному аграрному виробництві є переважна конкуренція між територіально кооперованими структурами.

За умови збереження існуючого низького рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському ринку зростає небезпека посилення таких негативних тенденцій: виробники аграрної продукції недоотримуватимуть доходи, що призведе до погіршення соціально-економічних умов у сільських місцевостях; надалі зростатиме негативне сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС загалом та по сільськогосподарській продукції зокрема; збільшиться частка імпортової продукції у сукупному споживанні продуктів харчування в Україні. Сучасний етап розвитку економіки України та показники її соціально - економічного стану свідчать про неефективність використання економічного потенціалу України [5].

Важливі заходи розвитку сільського господарства, які водночас забезпечують посилення конкурентоспроможності АПК, містяться у регуляторних актах Міністерства аграрної політики України, постановах Кабінету Міністрів України, Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків». Проте в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий документ (довготермінова стратегія), у якому було закріплено механізм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції. Об'єктивно видається доцільним прийняття такого документа.

Ефективний розвиток процесів спеціалізації, кооперації та агропромислової інтеграції, удосконалення системи взаємозв'язків між усіма учасниками виробничого процесу може відбуватися за умови створення такої системи регулювання, яка б через свої механізми здійснювала ефективний вплив на весь агропромисловий комплекс. Така система міжгалузевого регулювання дозволяє поєднати інтереси регіону та держави з галузевими інтересами, узгодити дії всіх, хто задіяний у функціонуванні продовольчого комплексу. Іншими словами, ця система забезпечить ефективну реалізацію державної політики у сфері продовольства. При цьому роль та значення органів державного регулювання у розвитку регіональних продовольчих комплексів у сучасних умовах (при значному розширенні самостійності первинних суб'єктів господарювання і посиленні їх відповідальності за кінцеві результати роботи) не тільки не знижуватиметься, а й зростатиме. Такі регулюючі структури повинні виступати, по-перше, повноправними представниками держави, провідниками реалізації її економічної і соціальної політики в розвитку агропромислового комплексу, по-друге, стати гарантом забезпечення встановлених для агропромислових підприємств різних форм власності прав і умов здійснення господарської діяльності [6].

Основою здійснення державної політики розвитку агропромислового комплексу повинен стати регіональний рівень, що зумовлено необхідністю ефективного використання аграрного ресурсного потенціалу, а також зростанням ролі органів місцевого самоврядування. Посилення впливу регіональної системи регулювання на соціально-економічні процеси викликано також потребою раціональнішого використання трудових ресурсів і регіональним характером виробничої та соціальної інфраструктури. Адже саме в регіонах практично вирішуються національні, демографічні та соціальні проблеми населення.

Для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції необхідно вирішувати такі завдання:

- забезпечити сільськогосподарських товаровиробників сучасною технікою;
- впроваджувати новітні технології вирощування та підвищення урожайності сільськогосподарських культур;
- забезпечити приріст поголів'я худоби та підвищення її продуктивності і забезпечити фінансову підтримку виробників насінневого матеріалу, науково-дослідних установ, сортовипробувальних станцій;
- сприяти підготовці висококваліфікованих кадрів для села;
- удосконалювати цінову політику.

Реалізація зазначених заходів повинна здійснюватись переважно ринковими засобами з впровадженням інтересів суб'єктів ринку. При цьому не обійтись без запровадження цільових адресних дотацій конкретним категоріям малозабезпечених громадян. Це дозволить забезпечити, з одного боку, сприятливі і прозорі умови діяльності товаровиробників і, водночас, залишити доступними для найбільш незахищених верств населення основні продукти харчування. Подібні заходи здійснюються в багатьох розвинених країнах світу. Зокрема в США близько 30 млн. населення – практично кожен десятий житель країни отримує спеціальні адресні дотації, а ціни на продукти харчування формує ринок. Можна звичайно дискутувати питання про обсяги цих дотацій, про те, кому їх надавати, але те, що їх потрібно запроваджувати якомога швидше – очевидно[7].

Висновки. Таким чином, для збільшення конкурентних можливостей аграрному сектору необхідно: розвивати соціальну і ринкову інфраструктуру в сільського господарській місцевості; поліпшувати якість виробленої сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів; розвивати інтеграцію науки та виробництва; створювати зони із виробництва найперспективніших видів продукції, яка має конкурентні переваги на світовому ринку; використовувати стратегічні технології й нові форми господарювання.

Список використаної літератури

- 1.Трещов М. М. Розвиток інфраструктури аграрного ринку в регуляторному середовищі держави як один з основних шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств // Економічний простір №24 – 2009 р.
- 2.Томпсон-мл. А. А., Стрикленд Ш А.Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / Пер. с англ. – 12-е изд. – М.: Вильямс, 2002.
- 3.Клівець П.Г. Стратегія підприємства: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2007 р.
- 4.Белейченко О. Г. Чинники впливу на конкурентоспроможність економіки // Економіка та держава. – 2009 р. - № 8.
- 5.Нестерчук Ю. О. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] – (Точка доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnau_ekon/2010_6/pdf/6_2.pdf)
- 6.Лобунець В. І. Аналіз конкурентоспроможності аграрної продукції в умовах членства України в СОТ // Вісник Білоцерківського національного аграрного університету // www.btsau.kiev.ua.
- 7.Чемерис І. М. Конкуренція і конкурентоспроможність аграрного виробництва в сучасних умовах [Електронний ресурс] – (Точка доступу:http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_146/10cim.pdf)
- 8.Худавердієва В. Н. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств / В.Н. Худавердієва // Економіка АПК. – 2009 р. -№1.
- 9.Багай Н. О. Наукові засади розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні // Наукові аспекти сучасної аграрної економіки: Зб.пр. Прикарпат.унів., 2001 р.
10. Тер-Григорьянц Р.Г. Факторы формирования конкурентной среды в агропромышленном производстве // www.nestu.ru.

Одержано редакцією: 23.02.2013р.

Прийнято до публікації: 09.03.2013р.

Аннотация. Сологуб М.П. Пути повышения конкурентоспособности предприятий АПК Украины. В статье рассмотрены конкурентоспособность аграрного сектора экономики Украины, в условиях развертывания экономической интеграции и проанализированы пути повышения конкурентоспособности аграрного производства в условиях присоединения к ВТО. Также проанализированы особые актуальные проблемы повышения конкурентоспособности отечественной сельскохозяйственной продукции на мировом рынке. В статье были рассмотрены и определены пути повышения конкурентоспособности аграрного производства в современных условиях. Основой осуществления государственной политики развития агропромышленного комплекса должен стать региональный уровень, что обусловлено необходимостью эффективного использования аграрного ресурсного потенциала, а также ростом роли органов местного самоуправления. Усиление влияния региональной системы регулирования социально-экономические процессы также вызвано необходимостью более рационального использования трудовых ресурсов и региональным характером

производственной и социальной инфраструктуры. Ведь именно в регионах практически решаются национальные, демографические и социальные проблемы населения.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, интеграция, экспорт, импорт.

Summar. Sologub M.P. Ways of increasing competitiveness of the enterprises of the agro industrial complex of Ukraine. *The article discusses the competitiveness of agrarian sector of economy of Ukraine, in the conditions of economic integration and analyzed the ways of increasing the competitiveness of agricultural production in the conditions of joining the WTO. As well as the special topical problems of increasing the competitiveness of domestic agricultural products in the world market of agricultural products. In the article there were examined and determining the ways of increasing the competitiveness of agricultural production in modern conditions. The basis of the implementation of the state policy of development of the agro-industrial complex should become a regional level, which is due to the need of effective use of agricultural resource potential, as well as the growth of the role of local self-government bodies. Strengthening of the influence of the regional system of regulation of socio-economic processes also caused by the need for a more rational use of labor resources and the regional character of production and social infrastructure. It is in the regions practically resolved national, demographic and social problems of the population.*

Key words: competition, competitiveness, competitive advantage, integration, export, import.

УДК 334.012.32 (476)

Витко Ф.П.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КОНТЕКСТЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ БЕЛАРУСИ

В статье рассматриваются некоторые особенности реформирования экономики Республики Беларусь, проблемы создания ее национальной модели. Исследуются роль и значение предпринимательства в активизации инновационной деятельности, анализируются препятствия на пути создания безбарьерной деловой среды. Раскрывается необходимость обеспечения последовательного и сбалансированного перехода от командно-административной к рыночной системе регулирования экономики. Обосновывается актуальность формирования рыночных стимулов повышения инновационной активности субъектов хозяйствования, применения при модернизации экономики основных видов помощи не только для крупного государственного сектора, но для малого и среднего частного предпринимательства. В контексте формирования новых условий функционирования экономики исследуется влияние на предпринимательскую среду Беларуси норм и правил Таможенного союза Беларуси, России и Казахстана, а также вступление России в ВТО.

Ключевые слова: переходный период, командно-административная система управления, предпринимательство, инновационное развитие экономики, частный сектор, государственная поддержка.

Роль предпринимательства в трансформации постсоветских экономик, активизации инновационной деятельности субъектов хозяйствования очевидна.

Анализ последних публикаций. Заложенные Й.Шумпетером теоретические основы современного представления о предпринимательстве нашли свое развитие в трудах ряда ученых, в частности А. Н. Асаула, Е.А. Владимирского, Д.А. Гордеева, В.Я. Горфинкеля А.А. Петрова, Р.А. Фалтинского [1]. Изданные ими в последние годы, работы посвящены, главным образом, анализу конкурентных преимуществ малых предприятий. По мнению современных исследователей, эти преимущества обеспечиваются за счет неявных издержек, в основе которых часто лежит высокая интенсификация труда и продолжительность рабочего дня, высокая доля «теневого» сектора. Малое предпринимательство в большинстве случаев подвержено экономическим и социальным рискам и поэтому нуждается в государственной поддержке.